

ชื่อเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านชนบท ในประเทศไทย

Title An Analysis of Factors Influencing Rural Villages' Development in Thailand

ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุไรวรรณ อมรมิมิตร
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
E-mail: uraiwan_amo@utcc.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านชนบทของประเทศไทย ในการวิจัยใช้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง 65,535 หมู่บ้าน จากข้อมูล กชช.2ค. โดยทำการคัดเลือกตัวแปรอิสระ จำนวน 15 ตัว เพื่อนำไปวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสกัดปัจจัยได้ 6 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยทั้ง 6 ด้าน สามารถอธิบายการพัฒนาหมู่บ้านในชนบทได้ร้อยละ 80.8 ของความผันแปรทั้งหมด ปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาหมู่บ้านซึ่งกำหนดโดยค่า Eigenvalue (λ) ที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 1 คือ ด้านการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานทั่วไป ($\lambda = 4.965$) ด้านสาธารณสุข ($\lambda = 1.789$) ด้านพื้นที่ทำกิน ($\lambda = 1.574$) ด้านการคมนาคมและการเข้าถึงพื้นที่สำคัญ ($\lambda = 1.554$) ด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ($\lambda = 1.245$) ด้านแหล่งน้ำผิวดิน ($\lambda = 1.000$) ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าความสัมฤทธิ์ผลของการพัฒนาหมู่บ้านนั้นต้องได้รับการยอมรับจากชุมชน หน่วยงานของรัฐ ว่าต้องใช้แนวทางของการพัฒนาแบบบูรณาการ

คำสำคัญ : ข้อมูล กชช.2ค. การพัฒนาหมู่บ้าน ปัจจัยพัฒนาชนบท การบูรณาการ

Abstract

The purpose of this study is to analyze factors influencing villages' development in Thailand. The sample group includes 65,535 villages from the NRD database. Fifteen independent variables are selected from the available data and analyzed by the statistical technique called factor analysis. The results reveal 6 underlying factors that account for 80.8% of the total variance. These six crucial factors, associated with villages' development by the eigenvalue statistic (λ) greater than or equal to 1, are development of general infrastructure ($\lambda = 4.965$), public health ($\lambda = 1.789$), land resources ($\lambda = 1.574$), accessibility ($\lambda = 1.554$), household economy ($\lambda = 1.245$), and water resources ($\lambda = 1.000$). One important implication of the results is that achievement of rural development will require the adoption of integrated approach.

Keywords : NRD data, Villages' development, Rural development factors, Integrated approach

บทนำ

แนวทางการพัฒนาประเทศต่างๆ นั้น มักจะเป็นการมุ่งเน้นการใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้ประชากรมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป รวมถึงประเทศไทยด้วย ถึงแม้ว่าจะอยู่ในช่วงเวลาของการพัฒนาประเทศเพื่อความกินดีอยู่ดีของประชาชนมาเป็นเวลานาน แต่ดูเหมือนจะยังไม่ลู่ลวงไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ เนื่องจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชุมชนเมืองและชนบท หรือในระหว่างชุมชนในชนบทด้วยกันเอง จากข้อมูลของสำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้รายงานไว้ว่า ในปี 2549 ประเทศไทยมีคนจนและเกือบจนรวมกันประมาณ 15 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 20 ของประชากรรวมของประเทศ คนจนเหล่านี้มากกว่าร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความผันแปรของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลกส่งผลถึงประเทศไทยด้วยเช่นกัน ในชนบทซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในการประกอบอาชีพ ความผันแปรเกิดขึ้นอย่างมากมาตั้งแต่เป็นปัญหาที่ต้องมีแนวทางในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ การที่จะสามารถจัดการได้มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชนนั้นๆ และด้วยความซับซ้อนของปัญหาทำให้การพัฒนาต้องใช้แนวทางของการบูรณาการปัจจัยต่างๆ เข้าด้วยกัน ตลอดจนจนถึงการสร้างกรอบแนวความคิดที่ต้องใช้วิธีพิจารณามุมมองด้านต่างๆ อย่างรอบคอบ อย่างไรก็ตาม เท่าที่ผ่านมามันดูเหมือนจะยังไม่เห็นแนวทางการดำเนินการเป็นรูปธรรม ดังนั้นในเป้าหมายการศึกษาวิจัยนี้ก็คือการศึกษาค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อเป็นการนำร่องก่อนนำไปสู่การวิจัยเชิงลึกหรือการวิจัยที่เฉพาะเจาะจง โดยการวิจัยนี้จะใช้ข้อมูล กชช.2ค. หมายถึง ข้อมูลระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งมีการสำรวจทุก ๆ 2 ปี โดยกรมพัฒนาชุมชน และทำการจัดอันดับเร่งรัดการพัฒนาหมู่บ้านเอาไว้ โดยที่อันดับ 1 หมายถึง หมู่บ้านล้ำหลัง อันดับ 2 หมายถึง หมู่บ้านพัฒนาระดับปานกลาง และ อันดับ 3 หมายถึง หมู่บ้านก้าวหน้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ในชนบท ของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูล กชช.2ค.

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาประเทศไทยนับได้ว่าได้ดำเนินมาเป็นระยะเวลาหลายทศวรรษโดยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเสมือนเข็มทิศนำทาง ในปัจจุบันอยู่ในช่วงของแผนฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ซึ่งได้กล่าวถึงว่าที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพเนื่องจากการพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงบริบทต่างๆ ของประเทศ และเน้นการเติบโตของรายได้ต่อหัวเป็นเครื่องมือวัด ทำให้เกิดโครงสร้างการพัฒนาที่ไม่สมดุล เศรษฐกิจของเมืองเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกแทนที่จะเป็นชนบทซึ่งมีพื้นที่ใหญ่กว่าสองในสามของประเทศ มีแนวคิดในการพัฒนาเกิดขึ้นมากมายในช่วงเวลานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ในที่สุดแล้วความเห็นพ้องต้องกันของทุกฝ่ายได้ออกมาเป็นข้อสรุปว่า กระบวนทัศน์การพัฒนาประเทศไทยในอนาคตควรยึดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ยึดคนเป็นศูนย์กลาง อยู่บนพื้นฐานของดุลยภาพเชิงพลวัต เน้นการพัฒนาในเชิงบูรณาการ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2549) แต่การพัฒนาประเทศจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มที่ชุมชนก่อน แนวคิดของการพัฒนาชุมชนมุ่งให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดการปัญหาของชุมชนในทุกๆ ด้าน ทู่นของชุมชน

จำแนกได้เป็น ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และทุนทางการเงิน ซึ่งถือเป็นปัจจัยนำเข้า และผลลัพธ์ก็คือผลผลิต แต่ดูเหมือนว่าทุนมนุษย์จะมีความสำคัญมากที่สุด เพราะการเพิ่มทุนมนุษย์จะทำให้เพิ่มผลผลิต การลงทุนหรือเพิ่มทุนมนุษย์ทำได้โดยการให้การศึกษา การฝึกอบรม และการให้ความรู้ (Becker, Gary. 1994.)

งานวิจัยที่เกี่ยวกับชุมชนจำนวนหนึ่งได้ทำการศึกษาเพื่อค้นหาปัจจัยของการพัฒนา งานของ Ignatius A. Madu (2007) ได้ศึกษาข้อมูลตัวอย่างชุมชนของชนบท 35 ชุมชน ใช้คะแนนสาธารถูปโภคในการกำหนดรูปแบบของการพัฒนา จากการศึกษาพบว่าปัจจัย 4 ด้าน ที่กำหนดรูปแบบของการพัฒนา คือ การพัฒนาตลาดชนบท (Rural Market Development) ที่ดิน (Land Resources) ความสามารถในการจัดการส่วนท้องถิ่นของรัฐ (Influence of Local Government Administration) และ การเข้าถึงพื้นที่สำคัญ (Accessibility) โดยที่ทั้ง 4 ปัจจัยร่วมกันอธิบายการพัฒนาชุมชนได้ร้อยละ 71.3 ในงานวิจัยของ O.D. Kolawole และ D.O. Torimiro (2005) ได้พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการประกอบการและการส่งเสริมการจ้างงานของชุมชนหนึ่งในประเทศไนจีเรีย คือ สถานภาพทางสังคม (Social Status) ประสบการณ์ส่วนตัว (Personal Experience) ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Functionality) โอกาสทางการศึกษา (Education Advantage) อำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Powers) แรงจูงใจจากสถาบัน (Institutional Influence) และรูปแบบของข่าวสารและโครงการ (Information and Project Type) โดยปัจจัยทั้ง 7 ด้าน ร่วมกันอธิบายการมีส่วนร่วมฯ ได้ร้อยละ 79.36 และอีกงานวิจัยหนึ่งของ Elham Faham และคณะ (2008) ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อที่ประชากรในชนบทเข้าร่วมในแผนพัฒนาของชาติเพื่อการจัดการทรัพยากรดินและน้ำอย่างยั่งยืนใน Hable-Rud Basin ประเทศอิหร่าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าร่วมฯ คือ ขนาดครัวเรือน (Household Size) ระดับของการเข้าถึงความเชี่ยวชาญด้านเทคนิค (Level of Contract with Technical Experts) ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางเข้าสู่เมือง (Times of Traveling to Town) และระดับการยอมรับเป้าหมายของแผน (Level of Awareness of Plan Goals)

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท จะเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม การคมนาคม การศึกษา เป็นต้น ซึ่งข้อมูล กชช.2ค. ก็มีลักษณะของข้อมูลประเภทนี้อยู่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พิจารณาเลือกตัวแปรมาจำนวนหนึ่งจากข้อมูล กชช.2ค เพื่อทำการศึกษาในงานวิจัยนี้

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ข้อมูล กชช.2ค. ปี 2550 จากฐานข้อมูลของกรมพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านประกอบด้วยหมู่บ้านต่างๆ ในชนบท จำนวน 65,535 หมู่บ้าน และคัดเลือกตัวแปรมาอิสระมาจำนวน 15 ตัว เพื่อมาทำการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis)

วิธีดำเนินการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นข้อมูลระดับทุติยภูมิ คือ ข้อมูล กชช.2ค. ของปี 2550 มีทั้งหมดจำนวน 65,535 หมู่บ้าน เนื่องจากข้อมูลมีขนาดใหญ่มากและอยู่ในรูปแบบที่ยังไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ทางสถิติได้ ดังนั้นจึงได้ทำการจัดการกับข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสม แล้วคัดเลือกตัวแปรอิสระมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย ประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window เพื่อมาวิเคราะห์ผลที่มีต่อตัวแปรตาม คือ อันดับเร่งรัดการพัฒนาชนบท ในขณะที่ตัวแปรอิสระมีจำนวน 15 ตัว ประกอบด้วย จำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนราษฎรที่อาศัยอยู่จริงทั้งหมด จำนวนราษฎรอายุ 15-60 ปี จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ตลอดปี จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำใช้ตลอดปี รวมจำนวนคนที่มีการศึกษา เส้นทางที่ใช้เดินทางไปถึงอำเภอที่ใกล้ที่สุด เวลาที่ใช้เดินทางไปถึงอำเภอที่ใกล้ที่สุด พื้นที่ทำนาทั้งหมด รวมพื้นที่ทำกินทั้งหมด ครัวเรือนที่ทำนาส่วนมากมีรายได้ครัวเรือนละ รวมรายได้ทั้งหมดจากการประกอบอาชีพ จำนวนเด็กเกิดมีชีพ จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ที่ตาย จำนวนแหล่งน้ำผิวดิน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการอธิบายและสรุปข้อมูล

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) ในการกำหนดปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาของหมู่บ้าน เลือกวิธีการของ Principal component analysis เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยเป็นวิธีการสกัดตัวแปรในกรณีที่มีตัวแปรเป็นจำนวนมาก โดยที่จะเลือกตัวแปรเฉพาะที่ให้ค่า Eigenvalue (λ) มากกว่าหรือเท่ากับ 1 ค่า Eigenvalue หมายถึง ความแปรปรวนหรือความผันแปรทั้งหมดในตัวแปรอิสระทุกตัวที่สามารถอธิบายได้ด้วยปัจจัยที่สกัดได้

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกประเภท (Discriminant Analysis) เพื่อยืนยันว่าคะแนนปัจจัยที่สกัดได้โดยวิธีการวิเคราะห์ปัจจัยนั้นถูกจัดเข้ากลุ่มได้ถูกต้องสอดคล้องกัน

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ในการเปรียบเทียบคะแนนปัจจัยของหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน

ผลการวิจัย

1. ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ในเชิงพื้นที่ของการพัฒนาหมู่บ้านโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปรอิสระ ได้ผลลัพธ์แสดงดังตาราง 1

2. การใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย สกัดปัจจัยโดยวิธี Principal Component Analysis (PCA) ผลการตรวจสอบเบื้องต้น พบว่า ข้อมูลที่ใช้มีความเหมาะสมกับเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย เนื่องจากพบว่าค่า KMO

(Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) เท่ากับ 0.78 จาก Bartlett's Test of Sphericity สามารถสรุปได้ว่า Correlation Matrix ไม่ใช่ Identity Matrix และผลลัพธ์ที่จะนำเสนอในลำดับต่อไป เป็นผลลัพธ์ที่ไม่ได้ทำการหมุนแกน เนื่องจากสัปดาห์จจัยได้ไม่ต่างกันและค่าร้อยละของความผันแปรแตกต่างกันน้อยมาก

ตาราง 1 ขนาดตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปรอิสระ

ตัวแปร	อันดับ เรียงลำดับ การพัฒนา	ขนาด ตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย ต่อหมู่บ้าน	ค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ครัวเรือน)	1	93	98.67	62.39
	2	6,695	110.29	102.79
	3	58,747	111.92	87.76
	รวม	65,535	111.73	89.39
จำนวนราษฎรที่อาศัยอยู่จริงทั้งหมด (คน)	1	93	379.33	243.39
	2	6,695	409.83	250.02
	3	58,747	428.12	257.79
	รวม	65,535	426.18	257.05
จำนวนราษฎรอายุ 15-60 ปี (คน)	1	93	236.60	178.40
	2	6,695	276.97	174.59
	3	58,747	292.63	185.51
	รวม	65,535	290.95	184.49
จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ตลอดปี (ครัวเรือน)	1	93	65.13	66.29
	2	6,695	69.95	68.29
	3	58,747	86.60	80.37
	รวม	65,535	84.87	79.36
จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำใช้ตลอดปี (ครัวเรือน)	1	93	52.84	51.07
	2	6,695	91.41	64.20
	3	58,747	109.28	75.79
	รวม	65,535	107.37	74.88
รวมจำนวนคนที่มีการศึกษา (คน)	1	93	146.69	171.31
	2	6,695	224.81	237.47
	3	58,747	353.47	266.47
	รวม	65,535	340.03	266.50
เส้นทางที่ใช้เดินทางไปถึงอำเภอที่ไกลที่สุด (ก.ม.)	1	93	29.63	32.81
	2	6,695	15.19	18.04
	3	58,747	13.15	10.13
	รวม	65,535	13.38	11.29

ตาราง 1 ขนาดตัวอย่าง ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปรอิสระ (ต่อ)

ตัวแปร	อันดับ เร่งรัด การพัฒนา	ขนาด ตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย ต่อหมู่บ้าน	ค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน
เวลาที่ใช้เดินทางไปถึงอำเภอที่ใกล้ที่สุด (นาที)	1	93	64.17	89.61
	2	6,695	29.35	34.05
	3	58,747	24.28	16.61
	รวม	65,535	24.85	19.54
พื้นที่ทำนาทั้งหมด (ไร่)	1	93	364.27	682.90
	2	6,695	1049.19	2365.48
	3	58,747	1117.50	1905.13
	รวม	65,535	1109.45	1956.27
รวมพื้นที่ทำกินทั้งหมด (ไร่)	1	93	1371.59	2405.85
	2	6,695	2012.14	3452.59
	3	58,747	1960.28	2898.87
	รวม	65,535	1964.75	2959.64
ครัวเรือนที่ทำนาส่วนมากมีรายได้ครัวเรือนละ (บาทต่อปี)	1	93	12521.05	14933.79
	2	6,695	28282.40	70514.14
	3	58,747	39509.34	82359.63
	รวม	65,535	38324.11	81247.93
รวมรายได้ทั้งหมดจากการประกอบอาชีพ (บาทต่อปี)	1	93	70168.16	125224.73
	2	6,695	140865.95	270314.18
	3	58,711	185443.76	305754.10
	รวม	65,499	180723.55	302467.54
จำนวนเด็กเกิดมีชีพ (คน)	1	93	1.72	3.80
	2	6,695	3.16	6.84
	3	58,747	4.21	5.98
	รวม	65,535	4.10	6.08
จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ที่ตาย (คน)	1	93	0.32	0.86
	2	6,692	0.75	2.24
	3	58,670	1.00	1.90
	รวม	65,455	0.98	1.94
จำนวนแหล่งน้ำผิวดิน (แห่ง)	1	93	1.22	2.07
	2	6,695	2.33	16.47
	3	58,747	1.94	19.01
	รวม	65,535	1.98	18.75

ผลลัพธ์ที่ได้พบว่ามีรูปแบบที่ค่อนข้างชัดเจนในการตีความหมายปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้าน โดยตัวแปรอิสระ 15 ตัว ถูกทำให้ลดลงเหลือเป็น 6 ปัจจัย ด้วยค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) ในตาราง 2 แสดงการจัดตัวแปรเข้าปัจจัย ด้วยเครื่องหมาย * และในตาราง 3 แสดงถึง ปัจจัยทั้ง 6 ด้าน ร่วมกันอธิบายการพัฒนาของหมู่บ้านได้ร้อยละ 80.8 ของความผันแปรทั้งหมด ปัจจัยที่สกัดได้ถูกพิจารณาในชื่อต่างๆ คือ ปัจจัยด้านการพัฒนาพื้นฐานทั่วไป สาธารณสุข พื้นที่ทำกิน การคมนาคมและการเข้าถึงพื้นที่สำคัญ เศรษฐกิจครัวเรือน และแหล่งน้ำผิวดิน

ตาราง 2 ค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) ของตัวแปร ที่ส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้าน

ตัวแปร	ปัจจัย 1	ปัจจัย 2	ปัจจัย 3	ปัจจัย 4	ปัจจัย 5	ปัจจัย 6
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	0.840*	-0.130	0.035	0.132	0.001	-0.002
จำนวนราษฎรที่อาศัยอยู่จริงทั้งหมด	0.947*	-0.046	0.011	0.085	-0.011	0.001
จำนวนราษฎรอายุ 15-60 ปี	0.946*	-0.076	0.015	0.100	-0.009	0.000
จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ตลอดปี	0.795*	-0.143	0.036	0.145	0.014	-0.006
จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำใช้ตลอดปี	0.930*	-0.128	0.033	0.120	0.008	-0.003
รวมจำนวนคนที่มีการศึกษา	0.781*	-0.032	-0.002	0.031	0.010	-0.009
เส้นทางที่ใช้เดินทางไปถึงอำเภอที่ไกลที่สุด (ก.ม.)	-0.057	0.611	-0.114	0.648*	0.108	0.003
เวลาที่ใช้เดินทางไปถึงอำเภอที่ไกลที่สุด (นาที)	-0.073	0.583	-0.136	0.665*	0.086	0.000
พื้นที่ทำนาทั้งหมด (ไร่)	0.103	0.371	0.747*	-0.192	-0.271	-0.014
รวมพื้นที่ทำกินทั้งหมด	0.150	0.476	0.717*	-0.108	-0.179	0.002
ครัวเรือนที่ทำนาส่วนมากมีรายได้ครัวเรือนละ (บาท)	-0.001	-0.001	0.259	-0.161	0.732*	-0.031
รวมรายได้ทั้งหมดจากการประกอบอาชีพ	0.080	0.098	0.213	-0.111	0.764*	0.015
จำนวนเด็กเกิดมีชีพ	0.428	0.561*	-0.411	-0.503	-0.001	0.003
จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ที่ตาย	0.359	0.568*	-0.429	-0.531	-0.003	0.005
จำนวนแหล่งน้ำผิวดิน	0.012	-0.006	0.018	-0.002	0.008	0.999*

3. ความหมายผลลัพธ์ที่ได้จากปัจจัยที่สกัดได้ทั้ง 6 ด้าน และกำหนดเป็นชื่อปัจจัยไว้ในตาราง 3 นั้น สามารถใช้ในการอธิบายการพัฒนาของหมู่บ้านในประเทศไทยได้ถึงร้อยละ 80.8 ของความผันแปรทั้งหมด โดยปัจจัยด้านการพัฒนาพื้นฐานทั่วไปสามารถเป็นตัวอธิบายได้มากที่สุด

ตาราง 3 กำหนดชื่อปัจจัยด้านต่างๆ ค่า Eigenvalue และร้อยละของความแปรปรวน

ปัจจัยที่	ชื่อปัจจัยด้าน	Eigenvalue	ร้อยละของ ความผันแปร	ร้อยละสะสมของ ความผันแปร
1	การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานทั่วไป	4.965	33.098	33.098
2	สาธารณสุข	1.789	11.924	45.022
3	พื้นที่ทำกิน	1.574	10.491	55.513
4	การคมนาคมและการเข้าถึงพื้นที่สำคัญ	1.554	10.359	65.872
5	เศรษฐกิจครัวเรือน	1.245	8.299	74.171
6	แหล่งน้ำผิวดิน	1.000	6.667	80.838

ปัจจัยที่ 1 ด้านการพัฒนาพื้นฐานทั่วไป อธิบายการพัฒนาของหมู่บ้านได้ร้อยละ 33.1 มีน้ำหนักปัจจัยที่มีนัยสำคัญจำนวน 6 ตัวแปร คือ จำนวนครัวเรือนทั้งหมด จำนวนราษฎรที่อาศัยอยู่จริงทั้งหมด จำนวนราษฎรอายุ 15-60 ปี จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ตลอดปี จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำใช้ตลอดปี รวมจำนวนคนที่มีการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าทุกตัวแปรในปัจจัยนี้มีความสำคัญต่อการเป็นครอบครัวและชุมชนที่เข้มแข็ง หมู่บ้านที่มีครัวเรือนและประชากรมากกว่าย่อมได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ มากกว่าด้วย การสาธารณสุขโปด และ โอกาสทางการศึกษา นับได้ว่าเป็นพื้นฐานทั่วไปที่จะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชน

ปัจจัยที่ 2 ด้านสาธารณสุข อธิบายการพัฒนาของหมู่บ้านได้ร้อยละ 11.9 มีน้ำหนักปัจจัยที่มีนัยสำคัญจำนวน 2 ตัวแปร คือ จำนวนเด็กเกิดมีชีพ และ จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ที่ตาย ตัวแปรทั้งสองนี้มักถูกใช้เป็นตัวชี้วัดด้านสาธารณสุขของประเทศกำลังพัฒนา การสาธารณสุขที่ดีย่อมทำให้การตายของเด็กมีน้อย ดังนั้นปัจจัยด้านสาธารณสุขมีความสำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้าน

ปัจจัยที่ 3 ด้านพื้นที่ทำกิน อธิบายการพัฒนาของหมู่บ้านได้ร้อยละ 10.5 มีน้ำหนักปัจจัยที่มีนัยสำคัญจำนวน 2 ตัวแปร คือ พื้นที่ทำนาทั้งหมด (ไร่) รวมพื้นที่ทำกินทั้งหมด ตัวแปรทั้งสองเน้นให้เห็นถึงความสำคัญทางด้านทรัพยากรดินที่รวมถึงที่ดินเพื่อการเกษตร ป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งอาหาร

ปัจจัยที่ 4 ด้านการคมนาคมและการเข้าถึงพื้นที่สำคัญ อธิบายการพัฒนาของหมู่บ้านได้ร้อยละ 10.4 มีน้ำหนักปัจจัยที่มีนัยสำคัญจำนวน 2 ตัวแปร คือ เส้นทางที่ใช้เดินทางไปถึงอำเภอที่ไกลที่สุด (ก.ม.) เวลาที่ใช้เดินทางไปถึงอำเภอที่ไกลที่สุด (นาท) ตัวแปรทั้งสองสามารถเป็นตัวกำหนดการมีระบบการคมนาคมจากหมู่บ้านไปถึงหน่วยงานของรัฐ และยังสามารถวัดระดับความเชื่อมโยงเชิงพื้นที่ของหมู่บ้านกับพื้นที่อื่นๆ อีกด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้าน

ปัจจัยที่ 5 ด้านเศรษฐกิจครัวเรือน อธิบายการพัฒนาของหมู่บ้านได้ร้อยละ 8.3 มีน้ำหนักปัจจัยที่มีนัยสำคัญจำนวน 2 ตัวแปร คือ ครัวเรือนที่ทำนาส่วนมากมีรายได้ครัวเรือนละ (บาท) รวมรายได้ทั้งหมดจากการประกอบอาชีพทุกประเภท ทั้งสองตัวแปรนี้สามารถอธิบายได้ว่า รายได้ที่สูงขึ้น ส่งผลต่อการมีกินมีใช้ และการออม ของครัวเรือนเกษตรกรในชนบท ซึ่งในที่สุดแล้วย่อมส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยที่ 6 แหล่งน้ำผิวดิน อธิบายการพัฒนาของหมู่บ้านได้ร้อยละ 6.7 มีน้ำหนักปัจจัยที่มีนัยสำคัญ จำนวน 1 ตัวแปร คือ จำนวนแหล่งน้ำผิวดิน การที่พื้นที่ใดมีแหล่งน้ำผิวดินซึ่งอาจเกิดจากธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น เช่น การขุดบ่อ ขุดสระ ก็ตาม นับได้ว่ามีความสำคัญกับการอุปโภค บริโภค และการทำเกษตร ของราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่มีการทำไร่ ทำนา ทำสวน ซึ่งไม่สามารถที่จะพึ่งพาน้ำประปาได้ ดังนั้น การมีแหล่งน้ำผิวดินย่อมส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้าน

4. ความน่าเชื่อถือของข้อมูลและผลลัพธ์

ในการตรวจสอบโดยเทคนิคการวิเคราะห์จำแนกประเภท (Discriminant Analysis) พบว่า เมื่อนำตัวแปรอิสระทั้ง 15 ตัว ไปวิเคราะห์จำแนกกลุ่มว่าควรจัดอยู่ในกลุ่มของหมู่บ้านที่มีการเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 อันดับ 2 หรือ อันดับ 3 พบว่าตัวแปรที่ใช้ซึ่งเป็นตัวแปรชุดเดียวกันกับที่ใช้ในเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย เป็นตัวแปรที่ใช้แบ่งกลุ่มได้ดี คือสามารถจัดค่าสังเกตเข้ากลุ่มได้ถูกต้องร้อยละ 72.2 ทำให้สรุปได้ว่าข้อมูลที่ใช้ และ ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิควิเคราะห์ปัจจัยมีความน่าเชื่อถือได้

สรุปและอภิปรายผล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านของประเทศไทย มี 6 ด้าน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการพัฒนาพื้นฐานทั่วไป สาธารณสุข พื้นที่ทำกิน การคมนาคมและการเข้าถึงพื้นที่สำคัญ เศรษฐกิจครัวเรือน และ แหล่งน้ำผิวดิน โดยปัจจัยเหล่านี้ร่วมกันอธิบายการพัฒนาหมู่บ้านได้ร้อยละ 80.8 และเพื่อที่จะทำการอภิปรายผลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้นำคะแนนปัจจัยไปวิเคราะห์โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบความแตกต่างที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ด้านการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานทั่วไป หมู่บ้านที่มีการเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ได้รับผลจากการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานมากที่สุด รองลงไปคือ หมู่บ้านที่อยู่ในอันดับ 2 และ อันดับ 1 ตามลำดับ

ปัจจัยที่ 2 ด้านสาธารณสุข หมู่บ้านที่มีการเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 และอันดับ 2 ได้รับผลจากการสาธารณสุขที่ไม่แตกต่างกัน หมู่บ้านที่อยู่ในอันดับ 1 จะได้รับผลอยู่ในระดับที่ด้อยกว่า

ปัจจัยที่ 3 ด้านพื้นที่ทำกิน หมู่บ้านที่มีการเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 และอันดับ 2 ได้รับผลจากพื้นที่ทำกินไม่แตกต่างกัน หมู่บ้านที่อยู่ในอันดับ 3 ได้รับผลอยู่ในระดับที่ด้อยกว่า อธิบายได้ว่า หมู่บ้านที่มีการเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ซึ่งจัดไว้เป็นหมู่บ้านก้าวหน้านั้น ไม่ต้องพึ่งพาที่ดินทำกินมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับ หมู่บ้านที่อยู่ในอันดับ 2 และ อันดับ 1

ปัจจัยที่ 4 ด้านการคมนาคมและการเข้าถึงพื้นที่สำคัญ หมู่บ้านที่มีการเร่งรัดพัฒนาอันดับ 2 และอันดับ 3 ได้รับผลจากปัจจัยด้านนี้ไม่แตกต่างกัน หมู่บ้านที่อยู่ในอันดับ 1 จะได้รับผลอยู่ในระดับที่ด้อยกว่า

ปัจจัยที่ 5 ด้านเศรษฐกิจครัวเรือน หมู่บ้านที่มีการเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน สูงสุด รองลงไปคือ หมู่บ้านที่อยู่ในอันดับ 2 และ อันดับ 1 ตามลำดับ

ปัจจัยที่ 6 แหล่งน้ำผิวดิน หมู่บ้านที่มีการเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 อันดับ 2 และ อันดับ 3 ได้รับผลจากปัจจัยด้านแหล่งน้ำผิวดินไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามแหล่งน้ำย่อมมีความสำคัญและส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านโดยรวม

ปัจจัยทั้ง 6 ด้าน ล้วนแต่ส่งผลต่อการพัฒนาระดับหมู่บ้าน ในการพัฒนาหมู่บ้านของประเทศไทย มีความจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยเหล่านี้เป็นสำคัญ และต้องพิจารณาว่าหมู่บ้านใดควรได้รับการปรับปรุงหรือพัฒนาปัจจัยด้านใดเป็นอันดับแรกๆ หมู่บ้านที่มีคะแนนปัจจัยดีกว่านั้นเป็นคะแนนที่เพียงพอหรือยัง เพราะถึงแม้จะได้คะแนนดีกว่าหมู่บ้านอื่นๆ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าปัจจัยด้านนั้นมีความเพียงพอต่อการพัฒนาชุมชนนั้นๆ

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาชนบทเป็นเรื่องยากและมีมุมมองที่ซับซ้อน มีความ योगโยของตัวแปร และปัจจัยต่างๆ จำนวนมาก อาจมากกว่าที่ได้จากงานศึกษาวิจัยนี้เสียอีก ความสำเร็จของการพัฒนาหมู่บ้านต้องมีการกำหนดกรอบแนวความคิดที่สามารถเชื่อมต่อกับมุมมองต่างๆ ของการพัฒนาหมู่บ้านให้ได้ ที่ผ่านมานั้นนับว่ายังไม่มีการสร้างกรอบในลักษณะนี้ทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ เท่าที่ทำอยู่เป็นเพียงความพยายามที่จะปรับปรุงด้านสาธารณูปโภคที่มีอยู่ไปพร้อมๆ กับพยายามลดความเหลื่อมล้ำในระหว่างพื้นที่ ความไม่เท่าเทียมจะก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (Oyekale, Adeoti, and Ogunnupe, 2004 อ้างใน Ignatius A. Madu, 2007) ดังนั้น การพัฒนาหมู่บ้านชนบท ในประเทศไทย ต้องเน้นการพัฒนาแบบแบบองค์รวม พิจารณามุมมองทุกด้านที่สามารถเห็นได้ เน้นคนเป็นศูนย์กลาง ต้องมีการระดมทรัพยากรเข้ามาในการพัฒนา และที่สำคัญก็คือภาครัฐต้องร่วมมือกับชุมชนในการบูรณาการและขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนให้เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชน คิด วิเคราะห์ และหาแนวทาง ในการแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนของตน โดยมีเครือข่ายการพัฒนาในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ
2. เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชน ให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีหน่วยงานของรัฐสนับสนุนช่วยเหลือ
3. สนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และมีการทำแผนชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้หมู่บ้านชนบท เนื่องจากส่วนมากประชากรมีอาชีพเกษตรกรรม
4. มีการติดตาม และ ประเมินผลงาน อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องทำอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

บรรณานุกรม

- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. 2549. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินติ้ง.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง. 2553 “การพัฒนาทุนชุมชน.” 2 มิถุนายน.
(<http://cddlampang.net/index.php?..>)
- อุไรวรรณ อมรมิตร. 2546. “เทคนิคการวิเคราะห์ความเสี่ยง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง Logistic Regression และ Discriminant Analysis,” วารสารวิทยาศาสตร์ประยุกต์ 2(2): 60-66.
- Becker, Gary. 1994. **Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis With Special Reference to Education**. Chicago: The University of Chicago Press.
- Faham, Elham and Others. 2008. “Analysis of Factors Influencing Rural People’s Participation in National Action Plan for Sustainable Management of Land and Water Resources in Hable-Rud Basin, Iran”. *American Journal of Agricultural and Biological Sciences* 3(2): 457-461.
- Johnson, Richard A. and Wichern Dean W. 1988. **Applied Multivariate Statistical Analysis**. 2nd ed. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Kolawole, O.D. and D.O Torimiro. 2005. “Participatory Rural Entrepreneurship Development for Grassroots Transformation: A Factor Analysis” *J. Hum. Ecol.*, 18(3): 193-198.
- Madu, Ignatius A. 2007. “The Underlying Factors of Rural Development Patterns in Nsukka Region of Southeastern Nigeria,” *Journal of Rural and Community Development* 2: 110-112.